

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра філософії та міжнародної комунікації

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету

Тіна САВИЦЬКА
_____ 2024 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри філософії та
міжнародної комунікації
Протокол № 13 від 16 травня 2024 р.
Завідувач кафедри

_____ Валентина КУЛЬТЕНКО

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

_____ Сергій БІЛАН

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІОЛОГІЯ

Спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації, регіональні студії»

Освітня програма: Міжнародні відносини, суспільні комунікації, регіональні студії

Гуманітарно-педагогічний факультет

Розробник: кандидат політичних наук, доцент Рудень Д.М.

Київ – 2024

**Опис навчальної дисципліни
«СОЦІОЛОГІЯ»**

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації, регіональні студії»	
Освітня програма	«Міжнародні відносини, суспільні комунікації, регіональні студії»	
Характеристика навчальної дисципліни денної форми навчання		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	2	1
Семестр	3	1
Лекційні заняття	30 год.	8
Практичні, семінарські заняття	30 год.	4
Самостійна робота	60 год.	108
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4	

1. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета: формування у студентів цілісного уявлення про соціальні феномени, зокрема ті, що стосуються формування особистості в суспільстві, спільної діяльності в рамках великих і малих, формальних і неформальних соціальних груп та у спільнотах, а також засобів регулювання суспільно значимих відносин, що виникають в результаті взаємодії різних елементів соціальної структури, формування у студентів умінь використовувати соціологічний підхід як важливий засіб і дійовий інструмент аналізу складних соціальних проблем у всіх сферах життя, а головне – в міжнародній діяльності.

Завдання: запропонована програма має дати студентам цілісний виклад соціологічного світогляду щодо розкриття соціальних явищ та процесів, що пронизують соціальні взаємодії людей у різних вимірах суспільного життя та повсякденності; розвинути вміння послуговуватися категоріальним апаратом соціології, її методами дослідження, а також теоретичними та концептуальними напрацюваннями.

Основними завданнями курсу є:

- розвинути у студентів соціологічне мислення і соціологічну уяву;
- надати їм допомогу в розумінні сутності змісту соціологічних явищ і процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві;
- дослідити соціологічні концепції міжнародних відносин;
- розкрити специфіку проведення соціологічних досліджень в галузі міжнародних відносин;
- сформувати у студентів навички ефективно приймати і реалізовувати рішення, спрямовані на оптимальне функціонування і подальший розвиток міжнародних відносин;
- дотримуватися принципів толерантності та свободи в контексті політичного і суспільного простору.

Предметом курсу є вивчення генези, змісту, функції, принципів, методів, основних категорій та законів соціології.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- загальну характеристику суспільства як цілісної системи та її складових елементів;

- предмет, структуру, функції, принципи, методи, основні категорії та закони соціології як науки;
- особливості становлення соціології як самостійної науки;
- структуру та зміст спеціальних соціологічних теорій;
- послідовність розробки програми соціологічного дослідження;
- основні методи збору, обробки, аналізу результатів соціологічного досліджень;
- шляхи реалізації результатів соціологічних досліджень і соціальних технологій у суспільній практиці.

вміти :

- пояснювати, оцінювати, узагальнювати знання про суспільство в контексті системного підходу з елементами структурно-функціонального аналізу;
- володіти основними соціологічними термінами, користуватися ними під час виступів на семінарах, в дискусіях, диспутах тощо;
- користуватися всіма доступними джерелами знань; самостійно добирати матеріал до реферату, доповіді, самостійної роботи;
- брати участь в організації та проведенні соціологічних опитувань в колективі, на виробництві;
- використовувати на практиці результати соціологічних досліджень при діагностуванні причин соціальних конфліктів;
- сприяти розв'язанню міжособистісних та виробничих конфліктів.

Набуття компетентностей:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

- **ЗК1.** Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України;
- **ЗК2.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі і знань про природу і суспільство, та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового образу життя.
- **ЗК3.** Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- **ЗК6.** Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- **ЗК7.** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- **ЗК8.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- **ЗК12.** Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- **ЗК13.** Здатність бути критичним і самокритичним.

Фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

- **СК2.** Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.
- **СК3.** Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.
- **СК4.** Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.
- **ФК11.** Здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місця у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними.

Програмні результати навчання:

- **РН01.** Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

- **РН03.** Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.
- **РН04.** Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.
- **РН07.** Здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси.
- **РН08.** Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.
- **РН09.** Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.
- **РН11.** Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні.
- **РН15.** Розуміти та застосовувати для розв'язання складних спеціалізованих задач міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо.

2. Програма та структура навчальної дисципліни «Соціологія» для повного терміну денної та заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	Денна форма					Заочна форма			
	тижні	усього	лекції	практ	с.р.	усього	лекції	практ	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змістовий модуль 1. Місце соціології в системі суспільних наук									
Тема 1. Соціологія як наука про суспільство	1	9	2	2	5	8	2	1	8
Тема 2. Суспільство як соціальна система	2	9	2	2	5	10			8
Тема 3. Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства	3	9	2	2	5	10			8
Тема 4. Соціологія особистості	4	9	2	2	5	8			8
Тема 5. Соціальні інститути та організації	5	9	2	2	5	8			8
Тема 6. Соціальні технології	6	9	2	2	5	10	2	1	8
Модульна	7	2	2				1		

контрольна робота									
Разом за змістовим модулем 1.	56		14	12	30	54	5	2	48
Змістовий модуль 2. Спеціальні та галузеві соціології									
Тема 7. Соціологія конфлікту	8	9	2	2	5				9
Тема 8. Соціологія сім'ї	9	10	2	2	5			1	8
Тема 9. Соціологія міграцій	10	9	2	2	5		2		9
Тема 10. Соціологія політики і права	11	9	2	2	4				9
Тема 11. Соціологія управління	12	9	2	2	5				9
Тема 12. Соціологія міжнародних відносин	13	10	2	2	5			1	8
Тема 13. Теорія і практика соціологічних досліджень	14	10	2	2	5		2		8
Модульна контрольна робота	15		2						
Разом за змістовим модулем 2.	64		16	14	34	66	4	2	60
Усього годин	120		30	26	64	120	8	4	108

3. Теми практичних занять

№ з/п	Тема	Години
1.	<p>Соціологія як наука про суспільство</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Загальне поняття про соціологію, причини її виникнення.</i> ➤ <i>Об'єкт і предмет соціології.</i> ➤ <i>Структура соціологічної науки, її методологічні основи.</i> ➤ <i>Соціологія у системі суспільних та гуманітарних наук.</i> ➤ <i>Соціологічні закони та категорії.</i> ➤ <i>Місце та взаємозв'язок соціології з іншими соціогуманітарними науками: філософією, історією, політологією, економічною теорією.</i> ➤ <i>Функції соціології.</i> ➤ <i>Значення соціології як науки для розв'язання проблем наукового управління суспільством, соціально-економічних та політичних перетворень на шляху модернізації українського суспільства.</i> ➤ <i>Роль соціології в міжнародних відносинах.</i> 	2
2.	<p>Суспільство як соціальна система</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Суть поняття суспільства.</i> ➤ <i>Суспільство як цілісна соціальна система.</i> 	2

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Основні типи суспільств. ➤ Основні компоненти суспільства як соціальної системи. ➤ Соціальний зв'язок, соціальна взаємодія. 	
3.	<p>Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Поняття соціальної структури суспільства. ➤ Соціальна спільнота та типологія соціальних спільнот. ➤ Поняття соціальної мобільності та її види. ➤ Соціальні статуси та статусні групи в соціальній структурі. ➤ Соціальні ролі та їх різновиди. ➤ Соціальна нерівність та соціальна стратифікація. ➤ Типи соціальної стратифікації (відкрита, закрита). Рабство, каста, стан, клас. ➤ Соціальна структура сучасного українського суспільства як система груп та прошарків. Основні зміни у соціальній стратифікації українського суспільства. 	2
4.	<p>Соціологія особистості</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Індивід, особистість. Суть і структура особистості. ➤ Соціологічні концепції особистості. Типи особистості. Соціологічні теорії особистості. ➤ Особистість і суспільство. Основи соціалізації особистості. Соціальний контроль. ➤ Фактори соціалізації. Виховання як складова соціалізації. ➤ Проблема соціалізації, соціальної адаптації та інтеріоризація. ➤ Поняття ресоціалізації. Проблеми ресоціалізації особистості в умовах війни. 	2
5.	<p>Соціальні інститути та організації</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Поняття й ознаки соціального інституту ➤ Механізми здійснення інституціоналізації ➤ Види та функції соціальних інститутів ➤ Поняття, ознаки та принципи соціальної організації ➤ Типологія організації ➤ Управління організаціями ➤ Тенденції розвитку соціальної організації 	2
6.	<p>Соціальні технології</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Специфіка соціальних технологій: поняття, призначення та принципи ➤ Структура і типи соціальних технологій ➤ Проблеми формування бази даних для соціальних технологій ➤ Розробка й використання соціальних технологій при розв'язанні практичних проблем суспільства 	2
7.	<p>Соціологія конфлікту</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Конфлікт як соціальне явище ➤ Класифікація і структура конфліктів ➤ Причини виникнення соціальних конфліктів. Динаміка конфлікту ➤ Шляхи і засоби подолання конфлікту 	2
8.	<p>Соціологія сім'ї</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Сім'я як об'єкт соціологічного аналізу ➤ Соціальні функції сім'ї ➤ Типи та фази розвитку сім'ї ➤ Тенденції шлюбно-сімейних відносин в Україні 	2
9.	<p>Соціологія міграцій</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Причини міграцій. ➤ Види міграцій. 	2

	➤ <i>Еміграція та внутрішнє переселення в період російсько-української війни.</i>	
10.	Соціологія політики і права ➤ <i>Соціально-політична сфера суспільства, система політичних відносин.</i> ➤ <i>Політичні інститути. Влада і суспільство. Держава. Легітимність влади. Феномен політичного лідера.</i> ➤ <i>Поняття громадської думки, її відмінність від оціночного судження, настрою.</i> ➤ <i>Громадська думка як фактор удосконалення керування суспільством.</i> ➤ <i>Механізм соціальної дії права в сучасному суспільстві.</i> ➤ <i>Критерії соціальної ефективності правових норм</i> ➤ <i>Правова соціалізація особистості</i>	2
11.	Соціологія управління ➤ <i>Поняття, функції і принципи соціального управління</i> ➤ <i>Управлінське рішення: стадії розробки та основні вимоги</i> ➤ <i>Соціальне управління і соціальне прогнозування, проектування та планування</i> ➤ <i>Зміст соціальної політики, її місце в соціальному управлінні</i>	2
12.	Соціологія міжнародних відносин ➤ <i>Основні тенденції розвитку міжнародної спільноти. Соціалізація в умовах глобалізації.</i> ➤ <i>Основні форми міжнародної взаємодії. Міжнародна безпека.</i> ➤ <i>Конфлікти та кризи в міжнародних відносинах.</i> ➤ <i>Особистість в соціології міжнародних відносин.</i>	2
13.	Теорія і практика соціологічних досліджень ➤ <i>Програма соціологічного дослідження</i> ➤ <i>Соціологічні методи дослідження: спостереження, експеримент, аналіз документів, опитування</i> ➤ <i>Обробка та аналіз соціологічних даних</i> ➤ <i>Використання соціологічних досліджень в міжнародній діяльності</i>	2
	Разом	26

4. Теми самостійної роботи

Тема	Завдання	Години
Тема 1. Соціологія як наука про суспільство	Есе за темами на вибір: Парадокси у становленні соціології як науки ➤ Уільям Аутвейт – бігун на біговій доріжці ➤ Знищенням поняття суспільства займалися соціологи ➤ Ми керуємо світом, не привертаючи уваги санітарів	5
Тема 2. Суспільство як соціальна система	Презентація за темою: ➤ ТОП-блогер України / Блогер, на якого Ви підписані	5
Тема 3. Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства	Есе за темами на вибір: ➤ Чому в Україні бідні постійно бідні, і звідки беруться мільйонери і мільярдери? ➤ Соціально-демографічна структура сучасного українського суспільства, вплив на неї пандемії та війни	5
Тема 4. Соціологія особистості	Есе за темами на вибір: ➤ Мої соціальні ролі: сам собі режисер? ➤ Чи впливає менталітет українця на становлення нової української державності?	5

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ваша оцінка впливу ЗМІ на формування особистості ➤ Роль спілкування в житті людини 	
Тема 5. Соціальні інститути та організації	Постер за темами на вибір: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Особливості функціонування соціальних інститутів України: (обрати один) політичні партії, інститут шлюбу, інститут освіти 	5
Тема 6. Соціальні технології	Есе та презентація за темою: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Іміджмейкерство як соціальна технологія 	5
Тема 7. Соціологія конфлікту	Постер за темами на вибір: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Конфлікти в довоєнній Україні ➤ Післявоєнне суспільство в Україні ➤ Конфлікт поколінь 	5
Тема 8. Соціологія сім'ї	Презентація за темою на вибір: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Гендерне питання в Україні ➤ Роль сім'ї у Вашому особистому житті та суспільстві ➤ Сімейні цінності в Україні, США, Великобританії та Китаї 	5
Тема 9. Соціологія міграцій	Постер за темами на вибір: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Трудова мобільність під час війни ➤ Горизонтальна соціальна мобільність під час війни ➤ Вертикальна соціальна мобільність під час війни 	5
Тема 10. Соціологія політики і права	Презентація за темами на вибір: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Політичні настрої українського суспільства ➤ Соціальна роль штучного інтелекту – правовий аспект 	4
Тема 11. Соціологія управління	Постер за темою: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Соціальні індикатори та їх використання у процесі формування соціальної політики і соціальної держави 	5
Тема 12. Соціологія міжнародних відносин	Презентація, постер або есе за темою: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Як знання з соціології допомагають в професійній діяльності дипломата? 	5
Тема 13. Теорія і практика соціологічних досліджень	Підготувати постер та участь в дискусії за темою: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Штучний інтелект в соціології 	5
Разом		64

5. Засоби діагностики результатів навчання

- екзамен;
- модульні тести;
- творчі завдання (есе та презентації).

6. Методи навчання

Під час викладання курсу передбачено використання методики проблемного навчання, технології дистанційного навчання та модульно-рейтингова системи навчання. Реалізація компетентнісного підходу до навчання передбачає використання в навчальному процесі активних та інтерактивних форм проведення занять:

Методи набуття нових знань, формування вмінь та навичок, закріплення, перевірки.
Словесні – пояснення, лекція, бесіда.

Практичні – конференції, проведення семінарських занять під керівництвом викладача. Реалізація компетентнісного підходу до навчання передбачає використання в навчальному процесі активних та інтерактивних форм проведення занять. На заняттях з дисципліни «Соціологія» використовуються метод проектів, дискусія та презентація.

7. Методи оцінювання

- екзамен;
- усне або письмове опитування;
- модульне тестування;
- есе;
- захист практичних робіт;
- презентації та виступи.

8. Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України (від 26.04.2023 р. протокол № 10).

Таблиця 1

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{дис}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу здобувача вищої освіти з навчальної роботи $R_{нр}$ (до 70 балів): $R_{дис} = R_{нр} + R_{ат}$.

9. Навчально-методичне забезпечення

- 1) Положення про визнання результатів навчання для здобувачів вищої освіти в НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/12654>
- 2) Положення про екзамени та заліки у НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/12654>
- 3) Положення про навчально-інформаційний портал НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/12654>
- 4) Положення про електронне оцінювання залишкових знань студентів НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/13300>
- 5) Положення про організацію освітнього процесу в НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/12654>
- 6) Правила внутрішнього розпорядку НУБіП України URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u18/pravila_rozporядku.pdf
- 7) Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 8) Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 9) Статут НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/13300>
- 10) Навчально-інформаційний портал НУБіП України. Рудень Д.М. Електронний навчальний курс «Соціологія».

10. Рекомендовані джерела інформації

• основна

1. Іванець Т. М. Соціологія міжнародних відносин: навч. посіб. – Київ: Вид.-во Ліра-К, 2021.- 232с.
2. Волович В. І. Соціологія : підручник. - К.: ЦУЛ, 2019; Юрій М. Ф. Соціологія : підручник / М. Ф. Юрій. – Київ: Кондор, 2019
3. Ворона В. Академічна соціологія в Україні (1918-2018). У 2-х томах. Том 1. Історія становлення та розвитку. Київ: Інститут соціології НАН України, 2018, 526 с.
4. Соціологія: Підручник / Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін.; За ред. Н. П. Осипової. — К.: Юрінком Інтер, 2003. - 336 с.
5. Соціологія: навчальний посібник / Укладачі Г.Г.Тараненко, О.В.Поправко, О.І.Сакова. Мелітополь: ФО -П Однорог Т.В., 2021.316с.
6. Соціологія. Навчальний посібник (за ред. І.Р.Байрака). К.: Міленіум, 2009. 350 с.
7. Барвінський А.О. Соціологія. Курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2005. – 328 с.
8. Паніотто В. Соціологія в анекдотах. – К.: Дух і літера, 2022. – 392 с.
9. Macionis J.J. Sociology. - 12th ed. / J.J. Macionis - London: Pearson Prentice Hall, 2008.
10. Andersen M.L. Sociology: Understanding a Diverse Society. - 2nd ed. / M.L. Andersen, H.F. Taylor. - Belmont.: Wadsworth, 2002.

• допоміжна

1. Соціологія. Підручник (за ред. В.Г. Городяненка). К.: Академія, 2006. С. 424 - 429.
2. Соціологія. Навч. пос. К.: Вид. центр НАУ, 2003. 204 с.
3. Соціологія: Підр. За ред. В.Г. Городяненка. К.: Академія, 2006. 384с.
4. Соціологія: короткий енциклопедичний словник / Укл.: В. І. Волович, В. І. Тарасенко, М. В. Захарченко та ін.; Під заг. Ред. В. І. Воловича. – К.: Укр. Центр духовн. культури, 1998. – 736 с.
5. Соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів – 2-ге вид., доопр., доп / за заг. ред. В.І.Докаша. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 448 с.
6. Соціологія : навч. посібник/ І.І.Бойко.-К.:Сталь, 2017. – 384 с.
7. Соціологія. Підручник за редакцією В.Городяненка. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 544с.
8. Перегуда Є.В. Соціологія: навчальний посібник / Є.В. Перегуда та ін. – К.: КНУБА, 2012. – 140 с.

• Інформаційні ресурси

1. Державний комітет із статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Пошукова система Google. URL: <https://google.com.ua/>
3. Журнал «Демографія та соціальна економіка» Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України https://dse.org.ua/index_ua.html
4. Проекти та дослідження Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка <https://www.uisr.org.ua/projects>
5. Публікації Київського міжнародного Інституту соціології <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=pub>
6. Електронна бібліотека Інституту соціології НАН України https://isoc.com.ua/institute/el_library.php
7. Офіційний сайт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти <https://naqa.gov.ua/>
8. Офіційний сайт НУБіП України <https://nubip.edu.ua/>